NILS WAHL
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2018. július 5.[1]

C-595/17. sz. ügy

Apple Sales International,
Apple Inc.,
Apple retail France EURL
kontra
MJA, az eBizcuss.com (eBizcuss) részére kirendelt felszámolóbiztos

(a Cour de cassation [semmítőszék, Franciaország] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal – A szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség – Joghatóság polgári és kereskedelmi ügyekben – A 44/2001/EK rendelet 23. cikke – Joghatósági kikötés egy forgalmazási szerződésben – Az EUMSZ 102. cikk beszállító általi megsértése miatt a forgalmazó részéről benyújtott, kártérítés iránti kereset”

Bevezetés

1. A jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem a 44/2001/EK rendelet[2] 23. cikkének, vagyis egy olyan rendelkezésnek az értelmezésére vonatkozik, amely lehetővé teszi az említett rendeletben meghatározott általános joghatósági szabályoktól való eltérést abban az esetben, ha a felek – akik közül legalább egy lakóhellyel rendelkezik valamely tagállamban – megállapodnak abban, hogy egy bizonyos jogviszonnyal kapcsolatban felmerült jogvitáik eldöntésére valamely tagállam bíróságának vagy bíróságainak joghatóságát kötik ki.

2. E keresetet egyrészről az Apple Sales International, az Apple Inc. és az Apple retail France EURL, másrészről az MJA – mint az eBizcuss.com társaság (a továbbiakban: eBizcuss) részére kirendelt felszámolóbiztos – között az utóbbi társaság által az EUMSZ 102. cikk megsértése miatt, kártérítés iránt indított kereset alapján folyamatban lévő perben terjesztették elő.

3. A Bíróságtól azt kérik, hogy pontosítsa, hogy egy joghatósági kikötés figyelmen kívül hagyható-e, és ha igen, akkor milyen korlátokkal, annak érdekében, hogy biztosítható legyen a vállalkozások állítólagosan erőfölénnyel való visszaélésnek minősülő magatartásokból származó kárának megtérítésére irányuló keresetek hatékonysága.

1 Eredeti nyelv: francia.

2 A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i tanácsi rendelet (HL 2001. L 12., 1. o.; helyesbítések: HL 2006. L 242., 6. o.; HL 2011. L 124., 47. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 4. kötet, 42. o.).

4. Az ügy ismételten lehetőséget ad arra, hogy a 2015. május 21-i CDC Hydrogen Peroxide ítélet alapjául szolgáló ügyben (C-352/13, EU:C:2015:335) a Bíróság által hozott döntésre figyelemmel további pontosításokat szolgáltassanak az egyrészt joghatósági kikötést megfogalmazó, másrészt olyan személyként eljáró érintett gazdasági szereplők részére, akik a kártérítés iránti keresetet a versenyjog állítólagos megsértése – különösen az EUMSZ 102. cikk megsértése – miatt elszenvedett káruk miatt kívánják benyújtani, mely utóbbit általánosan „private enforcement” néven jelölnek meg.

Jogi háttér

Az uniós jog

5. A 44/2001 rendelet (2), (11) és (14) preambulumbekezdése ekképpen fogalmaz:

„(2) A joghatóságra és a határozatok elismerésére vonatkozó nemzeti jogszabályok között fennálló egyes különbségek akadályozzák a belső piac megfelelő működését. A polgári és kereskedelmi ügyekben az e rendelet hatálya alá tartozó tagállamok határozatainak gyors és egyszerű elismerése és végrehajtása céljából elengedhetetlenül szükségesek a joghatósági összeütközésre vonatkozó szabályok egységesítésére és az alaki követelmények egyszerűsítésére irányuló rendelkezések.

[…]

(11) A joghatósági szabályoknak nagymértékben kiszámíthatóknak kell lenniük, és azt az elvet kell követniük, hogy a joghatóságot általában az alperes lakóhelye alapozza meg, és a joghatóságnak ezen az alapon mindenkor megállapíthatónak kell lennie, kivéve egyes pontosan meghatározott eseteket, amelyekben a per tárgya vagy a felek szerződéses szabadsága eltérő joghatósági okot kíván meg. A jogi személyek székhelyét a közös szabályok átláthatóságának fokozása és a joghatósági okok összeütközése [helyesen: összeütközésének] elkerülése végett önállóan kell meghatározni.

[…]

(14) A felek szerződéses szabadságát – a biztosítási, fogyasztói és munkaszerződések kivételével, amelyeknél a joghatósággal rendelkező bíróság meghatározása tekintetében csak korlátozott szerződéses szabadság engedhető meg – az e rendeletben megállapított kizárólagos joghatósági okok figyelembevételével tiszteletben kell tartani.”

6. A 44/2001 rendelet II. fejezetének a „Megállapodás joghatóságról” címet viselő 7. szakaszában szereplő 23. cikk (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„Ha a felek, akik közül egy vagy több valamely tagállamban lakóhellyel rendelkezik, egy bizonyos jogviszonnyal kapcsolatban felmerült vagy a jövőben felmerülő jogviták eldöntésére valamely tagállam bíróságának vagy bíróságainak joghatóságát kötik ki, a megállapodás szerinti bíróság vagy bíróságok rendelkeznek joghatósággal. Az ilyen joghatóság a felek eltérő megállapodásának hiányában kizárólagos. Az ilyen joghatóságot kikötő megállapodást meg lehet kötni

a) írásban vagy szóban, amelyet írásban megerősítettek; vagy

b) a felek között korábban kialakított gyakorlatnak megfelelő formában; vagy

c) nemzetközi kereskedelemben annak a szokásos gyakorlatnak megfelelő formában, amelyet a feleknek ismerniük kell, vagy ismerniük kellett volna, és amelyet az ilyen kereskedelemben az érintett ügylet szerződésével azonos típusú szerződések szerződő felei széles körben ismernek, és

rendszeresen betartanak [helyesen: amelyet a felek ismernek, vagy ismerniük kell, és amelyet az érintett kereskedelmi ágazatban tevékenykedő, ugyanilyen típusú szerződéseket kötő szerződő felek az ilyen típusú kereskedelemben széles körben ismernek, és rendszeresen betartanak].”

A francia jog

7. A code civil (polgári törvénykönyv) alapügyben szóban forgó tényállás idején hatályos 1382. cikke úgy rendelkezett, hogy „aki másnak magatartásával kárt okoz, köteles azt megtéríteni”.

8. A code de commerce (kereskedelmi törvénykönyv) L. 420-1. cikke a következőket írja elő:

„Az összehangolt fellépések, egyezségek, kifejezett vagy hallgatólagos megállapodások vagy összefogások – még ha azokra valamely csoporton belüli, Franciaországon kívül letelepedett társaság közvetlen vagy közvetett közvetítésével kerül is sor – tilosak, amennyiben azok célja vagy lehetséges hatása valamely piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása, így különösen, amennyiben azok arra irányulnak, hogy:

(1) korlátozzák más vállalkozások piacra jutását vagy a verseny szabadságát;

(2) az árak mesterséges emelésének vagy csökkentésének előnyben részesítésével megakadályozzák, hogy a piacon érvényesülő szabad verseny határozza meg az árakat;

(3) korlátozzák vagy ellenőrizzék a termelést, az értékesítést, a beruházásokat vagy a műszaki fejlesztést;

(4) elosszák a piacokat vagy a beszerzési forrásokat”.

9. A kereskedelmi törvénykönyv L. 420-2. cikke a következőképpen rendelkezik:

„Az L. 420-1. cikkben írt feltételek szerint tilos egy vállalkozás vagy vállalkozások egy csoportja által a belső piacon vagy annak valamely részén az erőfölénnyel történő visszaélés. Ilyen visszaélés lehet többek között az értékesítés megtagadása, az árukapcsolás, a diszkriminatív értékesítési feltételek, a stabil kereskedelmi kapcsolatok megszakítása pusztán amiatt, hogy a partner nem hajlandó elfogadni az indokolatlan kereskedelmi feltételeket.

Ezenkívül, mivel kihathat a verseny működésére vagy szerkezetére, tilos az ügyfél vállalkozás vagy beszállító gazdasági függőségének visszaélésszerű kihasználása valamely vállalkozás vagy vállalatcsoport részéről. Ilyen visszaélés lehet többek között az értékesítés megtagadása, az árukapcsolás, az L. 442-6. cikk I. pontjában hivatkozott diszkriminatív gyakorlatok, valamint a termékcsalád-megállapodások.”

Az alapeljárás, az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések és a Bíróság előtti eljárás

10. 2002. október 10-én – az azóta az MJA társaság által képviselt – eBizcuss egy „Apple Authorized Reseller Agreement” címmel ellátott szerződést kötött az ír jog szerint létrehozott Apple Sales International társasággal, amelyben az eBizcuss-t az Apple védjeggyel ellátott termékek hivatalos viszonteladójaként ismerik el. Ez a szerződés, amelyben az eBizcuss vállalta, hogy a vele szerződő fél termékeit szinte kizárólagos jelleggel forgalmazza – és amelyet utóbb számos alkalommal módosítottak – egy, az ír bíróságok joghatóságát kikötő megállapodást tartalmazott.

11. A forgalmazási szerződés 2005. december 20-i, legutóbbi változatában az angol nyelven szövegezett, említett kikötés a következőképpen rendelkezik:

„This Agreement *and the corresponding relationship* between the parties shall be governed by and construed in accordance with the laws of the Republic of Ireland and the parties shall submit to the jurisdiction of the courts of the Republic of Ireland. Apple reserves the right to institute proceedings against Reseller in the courts having jurisdiction in the place where Reseller has its seat or in any jurisdiction where a harm to Apple is occurring.” [3]

12. 2012. áprilisban az eBizcuss keresettel fordult a tribunal de commerce de Paris-hoz (párizsi kereskedelmi bíróság, Franciaország) az Apple Sales International társaság, az amerikai Apple Inc. társaság és a francia Apple Retail France társaság 62 500 000 euró összegű kártérítés fizetésére történő kötelezése céljából. Keresetének alátámasztására az eBizcuss lényegében arra hivatkozott, hogy az ő hátrányára az alperes társaságok 2009-től kezdődően a saját hálózatuk előnyben részesítésével versenyellenes összehangolt magatartást, valamint tisztességtelen versenymagatartást tanúsítottak. [4] Az eBizcuss ezzel összefüggésben a polgári törvénykönyv 1382. cikke (jelenleg 1240. cikke), a kereskedelmi törvénykönyv L. 420-2. cikke, és az EUMSZ 102. cikk megsértésére hivatkozott.

13. 2013. szeptember 26-i ítéletében a tribunal de commerce de Paris (párizsi kereskedelmi bíróság) az alperes társaságok joghatósági kifogásának helyt adott azon okból, hogy az Apple Sales International társaságot az eBizcusshoz kötő szerződés az ír bíróságok joghatóságáról rendelkező joghatósági kikötést tartalmazott.

14. 2014. április 8-i ítéletében a cour d’appel de Paris (párizsi fellebbviteli bíróság, Franciaország) az eBizcuss által az említett ítélet ellen emelt kifogást elutasította, és a kártérítés iránti kereset vonatkozásában helybenhagyta a francia bíróságok joghatóságának hiányát.

15. 2015. október 7-i ítéletében a Cour de cassation (semmítőszék, Franciaország) hatályon kívül helyezte az említett ítéletet, arra hivatkozással, hogy a cour d’appel de Paris (párizsi fellebbviteli bíróság) megsértette a 44/2001 rendeletnek a Bíróság által a 2015. május 21-i CDC Hydrogen Peroxide ítéletben (C-352/13, EU:C:2015:335) értelmezett 23. cikkét, mivel figyelembe vette az eBizcusst az Apple Sales International társasághoz kötő szerződésben lévő joghatósági kikötést, noha az nem vonatkozott a versenyjog megsértése miatt fennálló felelősséggel kapcsolatos jogvitákra.

16. 2016. október 25-i ítéletében a cour d’appel de Versailles (versailles-i fellebbviteli bíróság, Franciaország) helyt adott az eBizcuss kifogásának, és visszautalta az ügyet a tribunal de commerce de Paris-hoz (párizsi kereskedelmi bíróság).

17. Az Apple Sales International, az Apple és az Apple Retail France fellebbezést nyújtott be ezen ítélet ellen a kérdést előterjesztő bírósághoz, lényegében arra hivatkozva, hogy mivel a versenyjog értelmében az önálló kereset a szerződéses jogviszonyból származik, figyelembe kell venni a joghatósági kikötést, még akkor is, ha e kikötés kifejezetten nem szól ilyen keresetről és a nemzeti vagy európai versenyhatóság korábban semmiféle versenyjogi jogsértést nem állapított meg.

3 Az alapeljárás felei nem értenek egyet abban, hogy a fenti kiemelés francia nyelvi fordítása „és a vonatkozó kapcsolat” (felperes fordítása), vagy pedig „és az abból származó kapcsolatok” (alperes fordítása). E különbség ellenére a kikötés a következőképpen fordítható magyar nyelvre: „A felek közötti jelen szerződést »és a vonatkozó kapcsolatot« (felperes fordítása)/és »az abból származó kapcsolatokat« (alperes fordítása) Írország joga szabályozza, és azokat az ír jog alapján kell értelmezni, a felek magukat Írország bíróságai joghatóságának vetik alá. Az Apple fenntartja a jogot, hogy a viszonteladóval szemben a viszonteladó székhelye szerint illetékes bíróság előtt vagy abban az országban indítson eljárást, ahol az Apple kárt szenved.”

4 A Bíróság elé terjesztett iratok szerint a felperes – amely az „Apple premium Reseller” programhoz történő csatlakozás folytán az Apple termékek szinte kizárólagos forgalmazója lett – többek között hátrányosan megkülönböztető gyakorlatokra hivatkozott az Apple Store-ok tekintetében alkalmazottakhoz képest, mind az Apple termékek beszerzését, mind pedig az alkalmazott díjakat illetően.

18. A kérdést előterjesztő bíróság kifejti, hogy időközben tudomást szerzett a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság, Portugália) 2016. február 16-i Interlog és Taboada kontra Apple ítéletéről. Az említett ítélet tárgya szintén az Apple Sales International és egy hasonló, általánosan megfogalmazott joghatósági kikötés volt. A Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) megállapította, hogy az említett kikötés az állítólagos erőfölénnyel visszaélés miatt a felek között folyamatban lévő perben alkalmazandó a portugál bíróságok joghatósága hiányának megállapítása céljából.

19. E körülmények között a Cour de cassation (semmítőszék) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

„1) Úgy kell-e értelmezni a 44/2001 rendelet 23. cikkét, hogy az a forgalmazó által a beszállítója ellen, az EUMSZ 102. cikkre alapított, kártérítés iránt indított perben eljáró nemzeti bíróság számára lehetővé teszi, hogy figyelembe vegyen egy, a felek közti szerződésben meghatározott joghatósági kikötést?

2) Az első kérdésre adott igenlő válasz esetén, úgy kell-e értelmezni a 44/2001 rendelet 23. cikkét, hogy az a forgalmazó által a beszállítója ellen, az EUMSZ 102. cikkre alapított, kártérítés iránt indított perben eljáró nemzeti bíróság számára lehetővé teszi, hogy alkalmazzon egy, a felek közti szerződésben foglalt joghatósági kikötést, ideértve azt az esetet is, ha a szóban forgó kikötés nem utal kifejezetten a versenyjog megsértése miatt fennálló felelősséggel kapcsolatos jogvitákra?

3) Úgy kell-e értelmezni a 44/2001 rendelet 23. cikkét, hogy az a forgalmazó által a beszállítója ellen, az EUMSZ 102. cikkre alapított, kártérítés iránt indított perben eljáró nemzeti bíróság számára lehetővé teszi, hogy figyelmen kívül hagyjon egy, a felek közti szerződésben meghatározott joghatósági kikötést, ha európai vagy nemzeti versenyhatóság nem állapított meg semmilyen versenyjogi jogsértést?”

20. Írásbeli észrevételeket az Apple Sales International, az eBizcuss, a francia kormány és az Európai Bizottság terjesztett elő.

Elemzés

21. A jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem lényegében a 44/2001 rendelet 23. cikkének értelmezésére vonatkozik, az EUMSZ 102. cikk megsértése miatt a forgalmazó által a beszállítójával szemben indított, kártérítés iránti kereset sajátos összefüggésében, azaz amikor a beszállító erőfölénnyel való visszaélését állítják.

22. Amint arról az alapeljárásban eljáró francia bíróságok eltérő álláspontjai tanúskodnak, a Bíróság 2015. május 21-i CDC Hydrogen Peroxide ítéletében (C-352/13, EU:C:2015:335) kifejtett értelmezés pontos tartalma az, ami a jelen ügyben vitára ad okot.

23. Pontosabban az a kérdés merül fel, hogy egy szerződésre és az abból eredő kapcsolatokra vonatkozó, valamennyi jogvitára kiterjedő – az alapeljárásban szereplő, az ír bíróságok joghatóságáról rendelkező kikötéshez hasonló – joghatósági kikötéstől el kell-e tekinteni olyan önálló kártérítési keresetek esetén, amelyek hátterét az EUMSZ 102. cikk állítólagos megsértése jelenti, ha ezekre a joghatósági kikötés konkrétan nem hivatkozik. A Bíróságtól annak pontosítását kérik, hogy a felek közötti szerződésre (a jelen ügyben egy forgalmazási szerződésre) vonatkozó joghatósági kikötés az európai uniós versenyjog megsértésére hivatkozással indított jogvitákra hatással lehet-e, és ha igen, akkor milyen korlátok között.

24. Az első – többek között láthatóan a Cour de cassation (semmítőszék) által a 2015. október 7-i ítéletben követett – értelmezés szerint egy ilyen joghatósági kikötés csak azzal a feltétellel vehető figyelembe, ha az *kifejezetten* utal a versenyjog megsértése miatt fennálló felelősséggel kapcsolatos jogvitákra.

25. Egy második, többek között az alapeljárásban elsőként eljáró bíróság által követett, de az alapeljárás felperesének véleményében, valamint a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) 2016. február 16-i Interlog és Taboada kontra Apple ítéletében [5] is követett értelmezés szerint egy *általánosan megfogalmazott* joghatósági kikötés a felek közötti, állítólagos erőfölénnyel visszaéléssel kapcsolatos jogvitában az uniós jogra tekintettel alkalmazandó.

26. Az előzetes döntéshozatalra elterjesztett kérdések vizsgálata előtt véleményem szerint bevezetésképpen érdemes néhány – a 44/2001 rendelet 23. cikkének hatályára vonatkozó – általános megállapítást tenni.

A 44/2001 rendelet 23. cikkére vonatkozó általános megállapítások

27. A Bíróságot már több alkalommal kérték, hogy foglaljon állást a 44/2001 rendelet 23. cikkének és az azt megelőző, azonos rendelkezés, vagyis a Brüsszeli Egyezmény 17. cikkének [6] értelmezéséről.

28. Amint arra a Bíróság következetesen emlékeztetett, e rendelkezéseket a Brüsszeli Egyezmény és a 44/2001 rendelet által követett átfogóbb célok – így az Unióban letelepedett személyek jogbiztonságnak megerősítése – fényében kell értelmezni, egyszerre lehetővé téve mind a felperesnek, hogy könnyen azonosíthassa, mely bíróság előtt indíthat keresetet, mind pedig az alperesnek, hogy észszerűen kiszámíthassa, mely bíróság előtt indítható ellene kereset. [7]

29. A 44/2001 rendelet általános rendszerében a 23. cikk alapvető rendelkezés: egyszerre a felek szabadon kifejezett önálló akarata elsőbbsége elvének (lásd a rendelet (14) preambulumbekezdését), valamint a (rendelet (11) preambulumbekezdésében említett) nagymértékű kiszámíthatóság követelményének a kifejeződése. Célja, hogy egyértelműen és pontosan kijelölje valamely szerződő állam azon bíróságát, amely a felek akarata szerint létrejött megállapodásnak megfelelően kizárólagos joghatósággal rendelkezik, mely megállapodást az ott előírt szigorú alaki követelmények alapján kell létrehozni. Az e rendelkezés által célul tűzött jogbiztonság könnyen veszélybe kerülhetne, ha elismernénk valamely szerződő fél lehetőségét arra, hogy e szabályt megkerülhesse, pusztán azt állítva, hogy az alkalmazandó anyagi jogi szabályok miatt az egész szerződés érvénytelen. [8]

5 Úgy tűnik ugyanis, hogy az alapeljárás felei nem értenek egyet az említett ítélet értelmezése és pontos tartalma vonatkozásában. Az eBizcuss írásbeli észrevételeiben jelezte, hogy bár a Cour de cassation (semmítőszék) illetve a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) ítéleteiben szereplő megoldások eltérnek egymástól, nincs köztük különbség a 44/2001 rendelet 23. cikkének értelmezését illetően. Az eBizcuss többek között hangsúlyozza, hogy a portugál bíróságok a vitatott joghatósági kikötés jelen ügyre való alkalmazandóságát csak azt követően állapították meg, miután önállóan értékelték, hogy a perben felmerült tényállás a következőkre vonatkozik: „a szerződésben vállaltak megsértése és/vagy a szerződés felbontása miatt kártérítés követelése, nem pedig a »versenyjog megsértése miatt fennálló felelősség«”.

6 Emlékeztetni kell arra, hogy mivel a 44/2001 rendelet a tagállamok közötti kapcsolatokban az új tagállamoknak az alábbi egyezményhez való csatlakozásáról szóló későbbi egyezményekkel módosított, a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i egyezmény (HL 1972. L 299., 32. o.; a továbbiakban: Brüsszeli Egyezmény) helyébe lép, a Bíróság által ezen egyezmény rendelkezéseire vonatkozóan adott értelmezés e rendelet rendelkezéseire is érvényes, amennyiben e jogi aktusok rendelkezései egyenértékűnek tekinthetők, ami fennáll a 44/2001 rendelet 23. cikke esetében, amely a Brüsszeli Egyezmény 17. cikkének első bekezdése helyébe lépett (lásd különösen: 2017. június 28-i Leventis és Vafeias ítélet, C-436/16, EU:C:2017:497, 31. pont).

7 Lásd: 1997. július 3-i Benincasa ítélet (C-269/95, EU:C:1997:337, 26. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

8 Lásd: 1997. július 3-i Benincasa ítélet (C-269/95, EU:C:1997:337, 29. pont).

30. Amint a Bíróság azt korábban kiemelte, a 44/2001 rendeletben foglalt joghatósági szabályoktól történő eltérést és azokat az akár alakszerűségi, akár tartalmi feltételeket, amelyekhez a rendelet 23. cikke a joghatósági kikötés érvényességét köti, szigorúan kell értelmezni.[9] Ugyanakkor, ha a rendeletben foglalt formai és tartalmi feltételek teljesülnek, a joghatóságot kikötő megállapodásnak alkalmazhatónak kell lennie. A bíróság joghatóságot kikötő megállapodásban történő kiválasztását ugyanis csak a 44/2001 rendelet 23. cikkében rögzített követelményekhez kapcsolódó megfontolások fényében lehet értékelni.[10]

31. Annak az érdemi követelménynek, amely szerint a joghatóság kikötésének egy adott „jogviszonnyal kapcsolatban felmerült vagy a jövőben felmerülő jogvitákra" kell vonatkoznia, az a célja, hogy elkerülhető legyen, hogy egy félnek váratlanul azzal kelljen szembesülnie, hogy a másik szerződő féllel fennálló kapcsolataiból eredő valamennyi, a joghatósági megállapodás megkötésére alkalmat adó jogviszonytól eltérő jogviszonyból eredő jogvita tekintetében egy adott bíróság rendelkezik joghatósággal.[11]

32. Abban az esetben, ha egy joghatósági kikötés alkalmazhatóságát ezen érdemi követelmény kérdőjelezi meg, kizárólag azon eljáró bíróság feladata annak eldöntése, hogy a kikötés a jogvita tárgyára vonatkozik-e, vagy sem, amely előtt e joghatósági kikötésre hivatkoznak.[12]

33. Bár e vizsgálat, amely különösen azt követeli meg, hogy az eljáró bíróság döntse el, hogy a szóban forgó jogvita a felek által az adott kikötésben történő megállapodás időpontjában *észszerűen előrelátható* volt-e, vagy sem, csak esetről esetre végezhető el, véleményem szerint, több, az értelmezésre vonatkozó iránymutatást kell szem előtt tartani.

34. Mindenekelőtt, a felek érvényesen létrejött joghatósági kikötésben kifejeződő szerződési autonómiájának elsőbbsége azt jelenti, hogy fontos annak lehetősége, hogy a szóban forgó jogvitát – a jelen esetben egy állítólagos versenyellenes magatartás miatt elszenvedett kár megtérítése iránti keresetet – az e kikötésben meghatározott jogviszonyhoz kapcsolják, függetlenül attól, hogy az a 44/2001 rendelet szerint szerződéses vagy szerződésen kívüli jellegű, és *a fortiori* függetlenül az alkalmazandó nemzeti jogi szabályok értelmétől.

35. Egy szerződésen kívüli jellegű, azonban a szerződéses jogviszonnyal kapcsolatban felmerült jogvitában a joghatósági kikötés akkor alkalmazható, ha a jogvita olyan szerződéses jogviszonnyal kapcsolatban merült fel, amelyre vonatkozóan a joghatósági kikötésben megállapodtak.

36. Emellett a kikötés kötelező ereje magában foglalja, hogy nem szükséges, hogy a kikötésben kijelölt bíróság bármiféle közeli kapcsolatban álljon a jogvitával. Másként fogalmazva, az, hogy a joghatósági kikötés olyan bíróság joghatóságát köti ki, amely nem áll semmiféle kapcsolatban az érdekeltekkel vagy a vitatott jogviszonnyal, nem akadályozza annak alkalmazhatóságát.[13]

9 Lásd analógia útján különösen: 1976. december 14-i Estasis Saloti di Colzani ítélet (24/76, EU:C:1976:177, 6. és 7. pont); 2017. június 28-i Leventis és Vafeias ítélet (C-436/16, EU:C:2017:497, 39. pont).

10 Lásd analógia útján, a Brüsszeli Egyezmény 17. cikkének értelmezése vonatkozásában: 1999. március 16-i Castelletti ítélet (C-159/97, EU:C:1999:142, 49. pont).

11 Lásd különösen: 1992. március 10-i Powell Duffryn ítélet (C-214/89, EU:C:1992:115, 31. pont); 2015. május 21-i CDC Hydrogen Peroxide ítélet (C-352/13, EU:C:2015:335, 68. pont).

12 Lásd ebben az értelemben: 2015. május 21-i CDC Hydrogen Peroxide ítélet (C-352/13, EU:C:2015:335, 67. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

13 Lásd: 1999. március 16-i Castelletti ítélet (C-159/97, EU:C:1999:142, 46. és azt követő pontok, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat), amelyben emlékeztetnek arra, hogy a Brüsszeli Egyezmény 17. cikke, amely megfelel a 44/2001 rendelet 23. cikkének, figyelmen kívül hagy minden objektív kapcsolatot a jogvita tárgyát képező jogviszony és a kijelölt bíróság között. Lásd analógia útján szintén a Brüsszeli Egyezmény 17. cikkének értelmezése tekintetében: 1981. június 24-i Elefanten Schuh ítélet (150/80, EU:C:1981:148, 27. pont), amelynek értelmében valamely szerződő állam jogszabálya nem jelentheti akadályát egy joghatósági kikötés érvényességének kizárólag abból az okból, hogy a felek által használt nyelv nem szerepel e szabályozásban.

37. Ezenkívül, az hogy a joghatósági kikötés – mint az alapeljárásban is – egy aszimmetrikus vagy egyoldalú kapcsolatot jelent, amennyiben csak az egyik fél vállalja a meghatározott bíróság előtt történő perindítást, miközben a másik fél fenntartja a jogot, hogy más bírósághoz forduljon, önmagában nem releváns a joghatósági kikötés érvényességének a 44/2001 rendelet 23. cikkében foglalt követelmények[14] alapján történő megítélése szempontjából, amennyiben az ilyen kikötés megfelel az előreláthatóság követelményének.

38. Végül, a kikötés azt jelenti, hogy a jogvita érdemére vonatkozó anyagi jognak főszabály szerint nincs hatása a joghatóság meghatározására. Fontos emlékeztetni arra, hogy pontosan az anyagi jogi szabályoknak a joghatósági megállapodás szempontjából fennálló semlegessége a jogbiztonság és előreláthatóság szilárd biztosítéka.[15]

39. A következőkben részletesebben visszatérek erre, amikor azt a kérdést vizsgálom, hogy pontosan hogyan kell értelmezni a joghatósági kikötéseket a versenyjog megsértésével szemben a jogalanyoknak biztosítandó védelem érvényesülését szolgáló keresetek során.

Az első kérdésről: joghatósági kikötés alkalmazhatósága a forgalmazó által az EUMSZ 102. cikk megsértése miatt a beszállítóval szemben benyújtott kártérítési kereset keretében

40. A kérdést előterjesztő bíróság első kérdése annak meghatározására irányul, hogy a 44/2001 rendelet 23. cikke általános jelleggel lehetőséget ad-e egy joghatósági kikötés alkalmazására abban az esetben, ha a kártérítési kereset az EUMSZ 102. cikk állítólagos megsértésén alapul. Másként fogalmazva, az a kérdés merül fel, hogy a 44/2001 rendelet 23. cikkét úgy kell-e értelmezni, hogy az EUMSZ 102. cikk megsértésére alapuló jogvitában *elvi* akadálya van egy joghatósági kikötés alkalmazásának.

41. A jelen ügyben részt vevő összes fél egyetért abban, hogy a 44/2001 rendelet 23. cikkét úgy kell értelmezni, hogy az lehetővé teszi, de azzal legalábbis nem ellentétes, ha egy ilyen helyzetben a nemzeti bíróság a joghatósági kikötést alkalmazza.

42. E megállapítással egyet kell érteni.

43. Az előzőekben kifejtett megfontolásokra tekintettel és a 44/2001 rendelet erre vonatkozó különös szabályainak hiányában,[16] egy joghatósági kikötés érvényesítése csak azon érdemi feltétel teljesítésének függvénye lehet, hogy a joghatósági kikötésnek egy „bizonyos jogviszonnyal kapcsolatosnak” kell lennie.

44. Az anyagi jogi szabályoknak a joghatósági kikötés érvényességét illető semlegességét – amely, emlékeztetek rá, fontos biztosítéka a felek autonómiája tiszteletben tartásának és az előreláthatóságnak – többek között abban az esetben kell alkalmazni, amikor a jogvita keretében a versenyjog megsértésére hivatkoznak.

14 E tekintetben a 44/2001 rendelet 23. cikkének szövege ellentétben áll a Brüsszeli Egyezmény 17. cikkének szövegével, amely kifejezetten előírja, hogy „amennyiben a joghatóság kiterjesztésére vonatkozó megállapodást csak a felek egyike javára kötötték ki, ez utóbbi fenntartja jogát, hogy bármely […] joghatósággal rendelkező más bírósághoz forduljon”. Ugyancsak eltér – a 2015. január 10. után indított bírósági eljárásokra alkalmazandó – a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2012. december 12-i 1215/2012/EU parlamenti és tanácsi rendelet (HL 2012. L 351., 1. o.) 25. cikkétől. Ez utóbbi rendelkezés értelmében a joghatósági kikötéssel kijelölt bíróság hatásköre kizárólagos, „feltéve, hogy a szóban forgó tagállam joga értelmében a megállapodás az anyagi érvényességet illetően nem minősül semmisnek”.

15 Lásd: 1997. július 3-i Benincasa ítélet (C-269/95, EU:C:1997:337, 27. és 29. pont).

16 A 44/2001rendelet szerinti kizárólagos joghatósági esetekről van szó, amelyek egyrészt a biztosítási szerződésekre (3. szakasz), a fogyasztói szerződésekre (4. szakasz) és az egyedi munkaszerződésekre vonatkozó jogvitákat, másrészt a rendelet 22. cikkében foglalt tárgyú eljárásokat érintik.

45. A 44/2001 rendelet olyan külön rendelkezésének hiányában – amely ezen esetben lehetővé tenné a joghatósági kikötés kötelező erejétől való eltérést – nem lehet hivatkozni a versenyjog hatékony érvényesítésének elvére az ilyen joghatósági kikötés kizárásának érdekében.

46. Bizonyos, hogy az EUMSZ 101. és EUMSZ 102. cikk hatékony érvényesülése azt feltételezi, hogy bármely személy kártérítést igényelhet az olyan szerződés vagy magatartás által okozott kárért, amely alkalmas a verseny korlátozására vagy torzítására. [17]

47. Ugyanakkor, amint azt a Bíróság a 2015. május 21-i CDC Hydrogen Peroxide ítélet (C-352/16, EU:C:2015:335) alapjául szolgáló ügyben megállapította, az eljáró bíróság – anélkül, hogy ezzel ne vonná kétségbe a 44/2001 rendelet célját – nem tagadhatja meg az e rendelet 23. cikke követelményeinek megfelelő joghatósági kikötés figyelembevételét csupán azon indokkal, hogy úgy véli, az e kikötésben megjelölt bíróság nem biztosítja a versenyszabályok hatékony érvényesítése elvének teljes körű érvényesülését azáltal, hogy nem teszi lehetővé az állítólagos vagy bebizonyosodott versenyellenes magatartást tanúsító vállalkozások károsultjának, hogy az általa elszenvedett kárt teljeskörűen megtéríttesse. Éppen ellenkezőleg: úgy kell tekinteni, hogy az egyes tagállamok által működtetett jogorvoslati rendszer, amelyet kiegészít az EUMSZ 267. cikkben foglalt előzetes döntéshozatali eljárás, e tekintetben megfelelő garanciát nyújt a jogalanyok számára. [18]

48. Végül, az erőfölénnyel való visszaélés tilalma hatékony érvényesítésének követelménye önmagában nem ellentétes a felek azon lehetőségével, hogy a joghatósági kikötés eszközének igénybevételével eltérjenek a 44/2001 rendelet által előírt joghatósági okoktól.

49. E megfontolások összességére tekintettel az első kérdésre azt a választ javaslom adni, hogy a 44/2001 rendelet 23. cikkét úgy kell értelmezni, hogy nincs elvi akadálya a joghatósági kikötés alkalmazásának egy – az alapeljárásban felmerülthöz hasonló, a forgalmazó által a beszállítójával szemben, az EUMSZ 102. cikk állítólagos megsértése miatt indított – önálló kártérítési keresetben.

A második kérdésről: a versenyjog megsértése miatt fennálló felelősséggel kapcsolatos jogvitákra történő kifejezett utalás követelménye

50. A kérdést előterjesztő bíróság második kérdésében arra vár választ a Bíróságtól, hogy a 44/2001 rendelet 23. cikke akadályát képezi-e egy olyan joghatósági kikötésnek, amely kifejezetten nem hivatkozik „a versenyjog megsértése miatt fennálló felelősséggel kapcsolatos jogvitákra”.

51. E kérdés végeredményben azon elemek meghatározását célozza, amelyeket alkalmazásuk érdekében a versenyjogra alapozott keresetek – a jelen esetben az EUMSZ 102. cikk megsértésével állítólagosan okozott kár megtérítése iránti kereset – esetében a joghatósági kikötéseknek kell tartalmazniuk.

52. E tekintetben emlékeztetek arra, hogy mivel a 44/2001 rendelet 23. cikkének (1) bekezdése a rendeletben meghatározott joghatósági szabályoktól való eltérésre a feleknek kizárólag „egy bizonyos jogviszonnyal kapcsolatban felmerült vagy a jövőben felmerülő jogviták” elbírálására tekintettel ad lehetőséget, a kikötés megfogalmazása a felek feladata annak érdekében, hogy az a szándékukat a lehető legjobban fejezze ki.

53. Az a kérdés ugyanis, hogy egy kikötés kiterjed-e erre vagy arra a keresetre, a kikötés megfogalmazásától és az eljáró bíróság esetleges értelmezésétől függ.

17 Lásd: 2006. július 13-i Manfredi és társai ítélet (C-295/04–C-298/04, EU:C:2006:461, 60. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
18 Lásd ebben az értelemben: 2015. május 21-i CDC Hydrogen Peroxide ítélet (C-352/13, EU:C:2015:335, 63. pont).

54. Következésképpen nem lehet elvontan, azaz a szóban forgó joghatósági kikötés szövegére történő hivatkozás nélkül válaszolni azon kérdésre, hogy a joghatósági kikötés továbbra is alkalmazható-e a versenyjog megsértése miatt fennálló felelősséggel kapcsolatos jogvitákra abban az esetben, ha a kikötés *kifejezetten* nem hivatkozik az ilyen jogvitákra. Az e kikötés pontos hatályának meghatározására kizárólagosan köteles, eljáró nemzeti bíróság feladata annak értékelése, hogy a versenyjog megsértése miatt fennálló felelősséggel kapcsolatos, a szerződő felek közötti jogvita egy olyan jogviszonnyal kapcsolatban merült-e fel, amelyre nézve a joghatósági kikötésben megállapodtak.

55. A joghatósági kikötésnek egy versenyellenes magatartással okozott kár megtérítése iránti kereset összefüggésében történő alkalmazhatóságát illetően ténylegesen nem lehet ugyanis kizárni, hogy a kikötés egy szerződéses kontextusba illeszkedik, és hogy ebből következően a bíróság köteles annak érvényesülését biztosítani, függetlenül „a versenyjog megsértése miatt fennálló felelősséggel kapcsolatos jogvitára” történő kifejezett hivatkozástól.

56. Véleményem szerint aránytalan lenne a jogvita feleitől minden esetben azt megkövetelni, hogy pontosan határozzák meg a joghatósági kikötéssel érintett keresetek jellegét, amennyiben e kikötést – eléggé általánosan – úgy fogalmazták meg, hogy annak hatálya valamennyi, azon szerződéses jogviszonnyal közeli vagy távoli kapcsolatban lévő jogvitára vonatkozó keresetre kiterjed, amelynek kapcsán a joghatósági kikötésben megállapodtak.

57. A joghatóságot kikötő megállapodáshoz történő csatlakozással a felek alapvetően azt kívánják elérni, hogy a közöttük létrejött jogviszonyra vonatkozó valamennyi kérdés elbírálására egy adott fórumot ruházzanak fel joghatósággal anélkül, hogy a közöttük valószínűleg felmerülő jogvitákat mindig képesek lennének előre látni vagy felsorolni. Ellenkező esetben az ilyen kikötés funkciója és hatálya nagymértékben csorbulna.

58. E megállapítás, véleményem szerint a CDC Hydrogen Peroxide ítélet alapjául szolgáló ügyben [19] és különösen annak 69. pontjában kifejtettekből következik.

59. Meg kell jegyezni, hogy a Bíróság, bár ebben az ítéletében emlékeztetett arra, hogy azon nemzeti bíróság feladata, amely előtt a joghatósági kikötésre hivatkoznak, annak meghatározása, hogy mely jogviták tartoznak a kikötés hatálya alá (az ítélet 67. pontja), „a szerződésből eredő vagy azzal kapcsolatban lévő” jogvitákat általános jelleggel említő joghatósági kikötések vonatkozásában a nemzeti bíróságnak bizonyos értelmezési iránymutatásokat adott (az ítélet 68–71. pontja).

60. A Bíróság többek között megállapította, hogy a szerződéses jogviszonyokból eredő jogvitákra elvontan hivatkozó kikötés nem terjed ki a jogellenes károkozásért fennálló olyan felelősséggel kapcsolatos jogvitára, amely valamely szerződő félnél állítólagosan a valamely jogellenes kartellnek megfelelő magatartása miatt merült fel. Ezzel szemben „a versenyjog megsértése miatt fennálló felelősséggel kapcsolatos jogvitákra” hivatkozó kikötés esetén az eljáró bíróságnak a joghatóságának hiányát kell megállapítania. [20]

61. Ugyanakkor, az említett ítélet alapjául szolgáló ügy sajátos körülményeit figyelembe véve úgy vélem, hogy ez utóbbi megállapítást a kontextusba kell helyezni.

19 2015. május 21-i CDC Hydrogen Peroxide ítélet (C-352/13, EU:C:2015:335).

20 Lásd: 2015. május 21-i CDC Hydrogen Peroxide ítélet (C-352/13, EU:C:2015:335, 69. és 71. pont).

62. Először is, az említett ügyben szóban forgó jogvita egy csoportos – a CDC társaság által a kártérítési követelések bírósági és bíróságon kívüli úton történő behajtásával kapcsolatosan benyújtott – keresethez kapcsolódik. A kereset alapját a különböző tagállamokban székhellyel rendelkező több vállalkozás által elkövetett állítólagos kartellvisszaélés gyanúja képezte, amely vállalkozások a Bizottság egyik határozatában [21] megállapított kartellvisszaélés állítólagos károsultjaival kötött, meghatározott adásvételi szerződésekben megállapított joghatósági kikötésekre hivatkoztak.

63. A Bíróság döntése ebben az összefüggésben azzal az előnnyel járt, hogy elkerülte a kártérítési perek több fórum vagy bíróság előtt történő elaprózódását, amely az olyan szerződésekben foglalt joghatósági kikötések alkalmazása hatályának kiterjesztő jogértelmezéséből következett volna, amelyek körébe véleményem szerint nem tartozik az e szerződések valamely szerződő fele és harmadik személyek között létrejött jogellenes kartellmegállapodás. A CDC által az alapügy alpereseivel szemben benyújtott kártérítési kereset ugyanis– a Németországi Szövetségi Köztársaságtól eltérő – öt tagállamban székhellyel rendelkező vállalkozásokat célzott meg.

64. Másodszor, és különösképpen, a szóban forgó kartell természeténél fogva titkos volt, és így különbözött azoktól az adásvételi szerződésektől, amelyek kapcsán a vitatott joghatósági kikötésekben megállapodtak. Az előreláthatóság célja, amely igazolja a joghatósági kikötések megtámadhatóságát – és annak azon következménye, hogy egy félnek ne kelljen váratlanul azzal szembesülnie, hogy a joghatósági megállapodás megkötésére alkalmat adó jogviszonytól eltérő jogviszonyból eredő jogvita tekintetében egy adott bíróság rendelkezik joghatósággal (lásd az ítélet 68. pontját) – ilyen helyzetben a vitatott kikötés figyelmen kívül hagyása mellett szól.

65. Álláspontom szerint „a versenyjog megsértése miatt fennálló felelősséggel kapcsolatos jogvita” kifejezett említésének követelménye csak azokban a jogvitákban bír jelentőséggel, amelyek nyilvánvalóan nem olyan jogviszonnyal kapcsolatban merültek fel, amelyet a joghatósági megállapodásban kikötöttek.

66. A Bíróság által adott útmutatásokat tehát úgy kell érteni, hogy azok arra emlékeztetnek, hogy a szóban forgó jogvitáknak ténylegesen az adott szerződés feleinek szerződéses viszonyából kell eredniük (lásd különösen ugyanazon ítélet 70. pontját). Véleményem szerint ugyanakkor a Bíróság által tett megállapításokat nem lehet úgy értelmezni, hogy azok megkövetelnék, hogy egy joghatósági kikötés pontosan határozza meg az összes, a felek között esetleg felmerülő, szerződésen kívüli jogvitát.

67. E vonatkozásban például nem zárható ki az, hogy bizonyos, állítólagosan kartellt vagy erőfölénnyel visszaélést megvalósító – a szelektív forgalmazási rendszerben esetlegesen előforduló – magatartások a forgalmazási szerződéshez kapcsolódhatnak, és ennek következtében az ilyen szerződésben foglalt, általánosan megfogalmazott joghatósági kikötés hatálya alá tartozhatnak anélkül, hogy az kifejezetten megjelölné a versenyjog alkalmazandó szabályainak megsértése miatti esetleges kereseteket.

68. Amennyiben – ahogyan az láthatóan az alapeljárásban is történt – az állítólagos magatartás a hátrányosan megkülönböztető módon alkalmazott díjszabási és beszerzési feltételek vonatkozásában áll fenn, nem zárható ki, hogy a jogvita a beszállító és a forgalmazó közötti jogviszonyból ered. A versenyjogi szabályok megsértésére alapított kereset tárgyában eljáró nemzeti bíróságnak kell tehát megítélnie, hogy a felhozott tények azon szerződéses jogviszonyban merültek-e fel, amelynek vonatkozásában – az akár általánosan megfogalmazott – joghatósági kikötésben megállapodtak.

21 Ebben az esetben a Bizottság 2006. május 3-i, az EK Szerződés 81. cikke és az EGT-megállapodás 53. cikke szerinti eljárásról szóló, az Akzo Nobel NV, az Akzo Nobel Chemicals Holding AB, az EKA Chemicals AB, a Degussa AG, az Edison SpA, az FMC Corporation, az FMC Foret SA., a Kemira OYJ, a L'Air Liquide SA, a Chemoxal SA, a Snia SpA, a Caffaro Srl, a Solvay SA/NV, a Solvay Solexis SpA, a Total SA, az Elf Aquitaine SA és az Arkema SA vállalatokkal szemben hozott, 2006. május 3-i 2006/903/EK határozata (COMP/F/C.38.620. sz. ügy – Hidrogén-peroxid és perborát) (HL 2006. L 353., 54. o.).

69. Egy fontos pontosítást kell tenni. Itt nem arról van szó, hogy a 44/2001 rendelet 23. cikkét különbözőképpen kell alkalmazni – vagy még pontosabban arról, hogy egy joghatósági kikötés alkalmazhatóságát különbözőképpen kellene érteni a különböző, a versenyjog megsértése miatt fennálló felelősséggel kapcsolatos jogviták esetében – attól függően, hogy a kartelltilalom megsértését (EUMSZ 101. cikk) vagy az erőfölénnyel visszaélést (EUMSZ 102. cikk) kifogásolják.

70. Eljárási és joghatósági szempontból sincs semmiféle elvi ok a jogsértések eltérő módon történő kezelésére. E tekintetben nem támogatom azt az álláspontot, hogy az EUMSZ 101. cikkben tiltott kartell mindig a szerződés jogviszonyon kívül okoz kárt, míg az EUMSZ 102. cikkben tiltott, erőfölénnyel való visszaélést megvalósító magatartások forrása szükségképpen az állítólagos magatartás károsultja és a visszaélés elkövetője között megkötött szerződés.

71. Minden egyes esetben – tehát a kereset jogalapjától függetlenül – el kell dönteni, hogy a jogvita alapjául szolgáló magatartás azon szerződéses jogviszonyhoz fűződik-e, amelynek vonatkozásában a joghatósági kikötésben megállapodtak.

72. Abban az esetben, ha a jogvita e jogviszonyból ered, kiterjedhet rá az általánosan megfogalmazott, a benyújtott keresetek jogalapját kifejezetten nem említő joghatósági kikötés hatálya.

73. Ily módon az EUMSZ 102. cikk állítólagos megsértésére alapított, kártérítés iránti kereset – mivel a szerződésből ered – megállapodáson alapuló joghatóságon alapulhat, anélkül, hogy a vitatott kikötésben e kártérítés iránti keresetet kifejezetten említeni kellene.

74. Úgy tűnik, a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) pontosan ezt a megállapítást tette a 2016. február 16-i Interlog és Taboada kontra Apple ítéletében. E bíróság ugyanis úgy ítélte meg, hogy az előtte folyamatban lévő kereset – jóllehet egy versenyellenes magatartásra vonatkozik – a „[vitatott] szerződés egyensúlyához (vagy programjához) képest egy magatartásbeli eltérést” érint. Az említett bíróság ebből arra a következtetésre jutott, hogy a folyamatban lévő jogvita bizonyosan olyan jogviszonnyal kapcsolatban merült fel, amelyre vonatkozóan a joghatósági kikötésben megállapodtak. Ennek eredményeként megállapította, hogy a kikötés az ügyben szereplő tényállásra teljességgel alkalmazandó.

75. Ehhez hasonlóan úgy lehetne tekinteni, hogy egy kártérítés iránti – a jelen ügyben az EUMSZ 101. cikkre alapított – kereset alapja bizonyos körülmények között lehet az a jogviszony, amelyre vonatkozóan a joghatósági kikötésben megállapodtak. Ez lehetne a helyzet a szelektív vagy kizárólagos forgalmazói hálózat élén álló beszállítónak a forgalmazóival szemben tanúsított magatartását az említett rendelkezésre alapján kifogásoló kereset esetén.

76. Következésképpen az a kérdés, hogy egy joghatósági kikötés alkalmazandó-e, vagy sem akkor, ha kifejezetten nem hivatkozik a versenyjog megsértése miatt fennálló felelősséggel kapcsolatos jogvitákra, azon nemzeti bíróságnak – a kikötés megfogalmazásának és a felek szándékának fényében tett – értékelésétől függ majd, amely előtt a kikötésre hivatkoznak.

77. Amennyiben bebizonyosodik, hogy a feleknek – akik nem számíthattak egy adott jogvita lehetőségére – nem állt szándékukban azt egy elvontan megfogalmazott joghatósági kikötés hatálya alá vonni, nem lehet e kikötésre velük szemben hivatkozni. Ilyen lehet többek között az egyik félnek a szerződéses jogviszonyon kívüli, harmadik vállalkozásokkal történő kartellben történő részvétele miatti felelősség megállapítása iránt kezdeményezett jogvita.

78. Ezzel szemben, ha a – jóllehet a versenyjog megsértésén alapuló – jogvita a szerződéses kerethez kapcsolódik, mivel többek között olyan feltételekre vonatkozik, amelyekben a felek meg kívántak állapodni, az a joghatósági kikötés alá tartozik. Ez lehet a helyzet például az EUMSZ 102. cikken alapuló, a joghatósági kikötést tartalmazó forgalmazási szerződésben megállapodott díjszabási és beszerzési feltételeket kifogásoló keresetek esetében.

79. E megállapítások összességére figyelemmel véleményem szerint a második kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 44/2001 rendelet 23. cikkét úgy kell értelmezni, hogy az EUMSZ 102. cikkre alapított kártérítés iránti kereset vonatkozásában eljáró nemzeti bíróság köteles a joghatósági kikötés alkalmazására, amennyiben a szóban forgó jogvita abból a jogviszonyból ered, amelynek kapcsán a joghatósági megállapodást megkötötték. A nemzeti bíróság feladata tehát, hogy az egyes esetekben eldöntse, hogy a szóban forgó jogvita egy ilyen – akár általánosan megfogalmazott – joghatósági kikötés hatálya alá tartozhat-e a versenyjog megsértése miatt fennálló felelősséggel kapcsolatos jogvita keretében.

A harmadik kérdésről: a joghatósági kikötés alkalmazhatóságának céljából a versenyjog megsértésének – a versenyjogért felelős hatóság által történő – előzetes megállapítására vonatkozó követelmény

80. A kérdést előterjesztő bíróság harmadik kérdésével arra keres választ, hogy azon tény, hogy az európai vagy nemzeti versenyhatóság korábban nem állapított meg versenyjogi jogsértést, lehetővé teszi-e a joghatósági kikötés alkalmazásának figyelmen kívül hagyását.

81. Másként fogalmazva – noha a 2015. május 21-i CDC Hydrogen Peroxide ítélet (C-352/13, EU:C:2015:335) e vonatkozásban semmiféle támpontot nem ad – az a kérdés merül fel, hogy a szóban forgó, a versenyjog megsértése miatti felelősség megállapítása iránt indított– önálló kereset (úgynevezett „stand-alone” kereset, amely eltér az említett ítélet alapjául szolgáló ügyben felmerülthöz hasonló „follow-on” keresettől) jellege igazolhatja-e a joghatósági kikötés alkalmazásának figyelmen kívül hagyását, vagy sem.

82. A fentiekben kifejtett megállapítások alapján e kérdésre nemleges választ javaslok adni.

83. Véleményem szerint az eljáró bíróság előtt folyamatban lévő, kártérítés iránti kereset („follow-on” vagy „stand-alone”) jellege nem releváns mérce a joghatósági kikötés alkalmazhatóságnak értékelése során. Egy versenyjogi jogsértésnek a versenyhatóság által történő korábbi megállapítására vagy annak hiányára vonatkozó megfontolás ugyanis teljesen kívül esik a joghatósági kikötés alkalmazhatóságának vagy, éppen ellenkezőleg, a joghatósági kikötés egy adott jogvitában történő figyelmen kívül hagyásának megállapítása során, különösen a versenyszabályok megsértése miatt állítólagosan elszenvedett kár megtérítésére irányuló kereset esetében.

84. Emlékeztetni kell arra, hogy amint arra a 2014/104/EU irányelv[22] (3), (12) és (13) preambulumbekezdése felhívja a figyelmet, az EUMSZ 101. és EUMSZ 102. cikknek közvetlen hatálya van a magánjogi jogalanyok közötti jogviszonyokban, és olyan jogokat és kötelezettségeket keletkeztet az érintett jogalanyokra vonatkozóan, amelyek érvényesülését a nemzeti bíróságoknak kell biztosítaniuk. Bármely személy, aki úgy értékeli, hogy a versenyszabályok megsértése miatt kárt szenvedett, az okozott károk miatt kártérítést követelhet, függetlenül attól, hogy a versenyhatóság korábban megállapított-e ilyen jogsértést.[23]

85. Ezenkívül elfogadott, hogy a közigazgatási hatóság által a „közigazgatási ügyek” körében hatáskörében alkalmazott szankció a fogalmába tartozik, míg a versenyjog állítólagos megsértésével okozott kár megtérítése iránti kereset polgári és kereskedelmi jogi jellegű, és így a 44/2001 rendelet hatálya alá tartozik.[24]

22 A tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról szóló, 2014. november 26-i európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2014. L 349., 1. o.).

23 Lásd ebben az értelemben: 2011. június 14-i Pfleiderer ítélet (C-360/09, EU:C:2011:389, 28. és 29. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

24 Lásd: 2016. július 28-i Siemens Aktiengesellschaft Österreich ítélet (C-102/15, EU:C:2016:607, 34. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

86. Márpedig a rendelet 23. cikkének (1) bekezdése a felek számára lehetővé teszi nemcsak az általános, hanem a különös – az eljáró fórum megválasztását megállapodásban előíró – joghatósági szabályoktól történő eltérést is. Az eljáró bíróságot tehát főszabály szerint kötheti az e rendelet által előírt általános és különös joghatósági szabályok alkalmazásától eltérő joghatósági kikötés. [25]

87. Ahogyan e lehetőséget nem kérdőjelezheti meg a jogvita érdemére alkalmazandó nemzeti anyagi jog, [26] ugyanúgy nem függhet azon körülménytől sem, hogy a perbeli kereset az uniós versenyjog megsértésének – az illetékes hatóságok által korábban megállapított – szankcionálásra irányul. Fontos emlékeztetni ugyanis arra, hogy a felek akaratautonómiája igazolja a 44/2001 rendelet alapján esetlegesen joghatósággal rendelkező bíróságtól eltérő fórum közös választásának elsőbbségét. [27]

88. Végül véleményem szerint egy joghatósági kikötés valamely a jogvitában történő alkalmazhatóságának meghatározásakor a „stand-alone” és a „follow-on” keresetek közötti különbségtétel sérti az előreláthatóságnak a 44/2001 rendelet 23. cikke által követett célját, abban az értelemben, hogy a joghatósági kikötés alkalmazása a jogsértésnek a versenyhatóság általi utólagos megállapításától válik függővé. Ugyanúgy, ahogyan az ilyen megállapítás nem lehet feltétele a joghatósági kikötés figyelmen kívül hagyásának, az ilyen kikötés kizárásának elkerülése céljából nem szorítkozhatunk annak kimondására sem, hogy a szóban forgó jogvita egy önálló („stand-alone”) keresetre vonatkozik, függetlenül a kikötés, illetve azon jogviszony konkrét vizsgálatától, amely vonatkozásában arról megállapodtak.

89. A harmadik kérdésre tehát azt a választ javaslom adni, hogy a 44/2001 rendelet 23. cikkét úgy kell értelmezni, hogy az EUMSZ 102. cikken alapuló versenyjogi jogsértés előzetes megállapításának hiánya önmagában nem teszi lehetővé egy – a versenyjogi szabályokra alapított kártérítés iránti keresetben foglalt – joghatósági kikötés alkalmazását, vagy éppen ellenkezőleg, annak figyelmen kívül hagyását.

Végkövetkeztetés

90. A fenti megállapításokra tekintettel azt javaslom, hogy a Bíróság a következő választ adja a Cour de cassation (semmítőszék, Franciaország) által előterjesztett kérdésekre:

1) A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet 23. cikkét úgy kell értelmezni, hogy nincs elvi akadálya joghatósági kikötés alkalmazásának egy – az alapeljárásban felmerülthöz hasonló, a forgalmazó által a beszállítójával szemben az EUMSZ 102. cikk állítólagos megsértése miatt indított – önálló, kártérítés iránti keresetben.

2) A 44/2001 rendelet 23. cikkét úgy kell értelmezni, hogy az EUMSZ 102. cikkre alapított kártérítés iránti kereset vonatkozásában eljáró nemzeti bíróság köteles egy szerződésben megállapított joghatósági kikötés alkalmazására, amennyiben a szóban forgó jogvita abból a jogviszonyból ered, amelynek kapcsán a joghatósági megállapodást megkötötték. A nemzeti bíróság feladata tehát, hogy az egyes esetekben eldöntse, hogy a szóban forgó jogvita egy ilyen – akár általánosan megfogalmazott – joghatósági kikötés hatálya alá tartozhat-e, a versenyjog megsértése miatt fennálló felelősséggel kapcsolatos jogvita keretében.

25 Lásd: 2015. május 21-i CDC Hydrogen Peroxide ítélet (C-352/13, EU:C:2015:335, 59. és 61. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

26 Lásd: 2015. május 21-i CDC Hydrogen Peroxide ítélet (C-352/13, EU:C:2015:335, 62. és 63. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

27 Lásd: 2016. július 7-i Hőszig ítélet (C-222/15, EU:C:2016:525, 44.pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat); 2017. június 28-i Leventis és Vafeias ítélet (C-436/16, EU:C:2017:497, 33. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

3) A 44/2001 rendelet 23. cikkét úgy kell értelmezni, hogy az EUMSZ 102. cikken alapuló versenyjogi jogsértés előzetes megállapításának hiánya önmagában nem teszi lehetővé egy – a versenyszabályokra alapított kártérítés iránti keresetben foglalt – joghatósági kikötés alkalmazását, vagy éppen ellenkezőleg, annak figyelmen kívül hagyását.